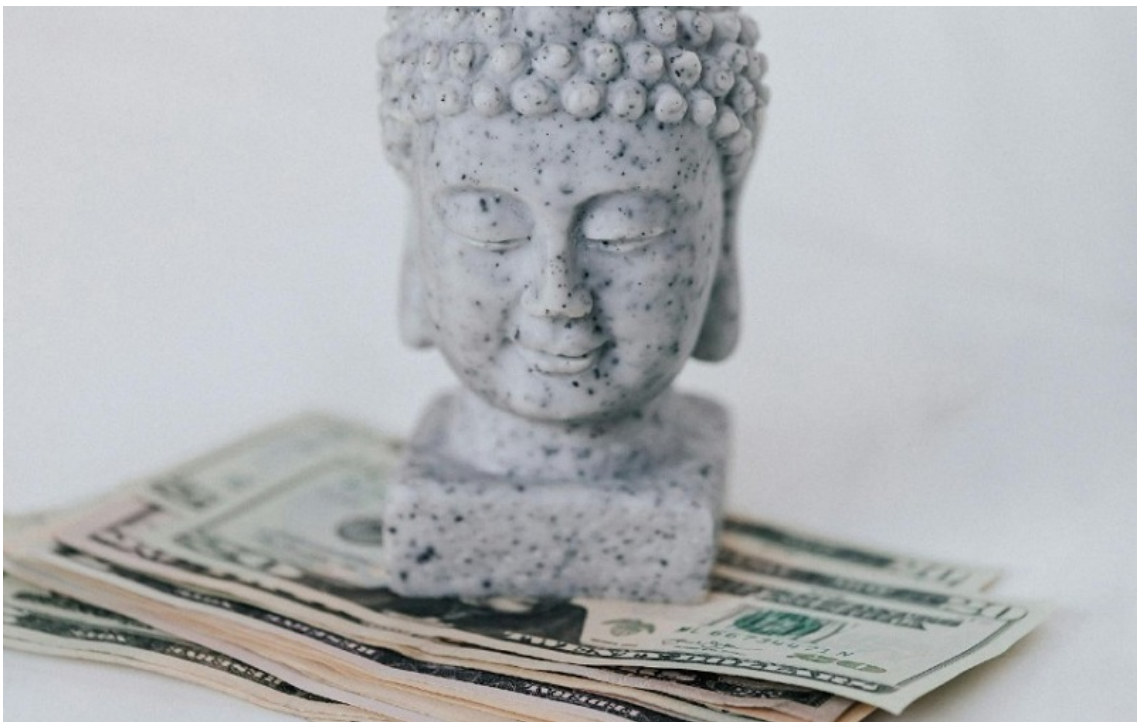

Bạn muốn trở thành một tác giả Phật giáo? - Sự thay đổi trong thực hành Phật giáo (P.2)

ISSN: 2734-9195 08:05 06/10/2025

Câu hỏi đặt ra cho các giáo thọ và nhà lãnh đạo cộng đồng Phật giáo là: Làm sao lèo lái con thuyền vượt qua những làn sóng phức tạp này để cập bờ bên kia?

Là một người “mê ngôn ngữ,” tôi luôn thấy khó chịu mỗi khi nghe cụm từ “trải nghiệm sống” (lived experience), như thể còn có loại trải nghiệm nào khác. Dĩ nhiên, trong thời đại mà phần lớn cuộc sống diễn ra qua màn hình, ranh giới giữa đời thực (IRL), thực tế ảo (VR) và tăng cường thực tế (AR) đã trở nên mờ nhạt. Thậm chí, với nhiều người, còn tồn tại một “thực tại khác”: ảo tưởng. Nhưng ta hãy tạm gác chuyện đó.

Trong đời thực, các thiết chế tôn giáo đã chật vật từ lâu. Chỉ cần thử tìm trên mạng với cụm từ “nhà thờ nhỏ đóng cửa” (small churches closing), bạn sẽ thấy vô số bài báo. Chẳng hạn, từ năm 1970, Catholic Herald đã dự đoán rằng một phần ba nhà thờ Công giáo ở Canada sẽ phải đóng cửa trong vòng 10 năm.[i]

Tình trạng này không chỉ diễn ra với Công giáo. Một nghiên cứu của Trung tâm Pew (2020) cho thấy, hơn một phần ba hội đường Do Thái giáo Bảo thủ và một phần năm hội đường Do Thái giáo Cải cách ở Mỹ đã đóng cửa trong giai đoạn 2000-2020.[ii]

Từ năm 2009, tôi bắt đầu khảo sát các tăng đoàn (Sangha) Phật giáo tại Canada.[iii] Năm 2011, chúng tôi ghi nhận 483 nhóm. Trước đại dịch, con số này đã vượt 600 - một sự tăng trưởng đáng khích lệ. Nhưng từ sau đại dịch, đã có hơn 50 trung tâm biến mất. Và con số này chưa tính đến những nơi vẫn còn hoạt động nhưng số lượng thành viên suy giảm nghiêm trọng.

Theo dòng tài chính

Kinh tế vận hành một trung tâm Phật giáo vốn đã khó, trong bối cảnh lạm phát hậu đại dịch thì càng nan giải. Trừ khi bạn thuộc về một dòng truyền thừa quốc tế lớn và có tiềm lực tài chính, còn lại thì rất vất vả.

Thiền sư Eshu Martin (Zenwest) từng nói với tôi sau khi phải từ bỏ cương vị trụ trì: “Người ta nói Pháp nên miễn phí. Đúng vậy. Nước cũng miễn phí, nhưng hệ thống ống dẫn thì phải trả tiền”.

Sau đó, ông chuyển sang hành nghề thôi miên lâm sàng. Tương tự, thầy Koun Franz, giáo thọ tại Thousand Harbours Zen (Nova Scotia) và cựu biên tập viên của Buddhadharma Quarterly cũng trở thành một nhà tâm lý trị liệu được cấp phép. Câu chuyện của họ không phải cá biệt.

Nói cách khác, trở thành một giáo thọ Phật giáo trong xã hội phương Tây hiện đại thường chỉ là nghề tay trái, chứ không phải một sự nghiệp toàn thời. Hạ tầng văn hóa để duy trì các tu viện truyền thống gần như không tồn tại. Ngay cả tại những trung tâm tu học ở Canada, tôi cũng nhiều lần nghe rằng cư sĩ và Tăng Ni phải tự lo tài chính sinh hoạt.

Thực hành Phật giáo cũng đã dịch chuyển mạnh mẽ sang không gian trực tuyến, đặc biệt từ sau đại dịch. Chúng ta có các tăng đoàn ảo, hội thảo trực tuyến, khóa đào tạo kỹ thuật số... Không chỉ là sự thay đổi văn hóa, mà còn là yếu tố tài chính.

Không gian mạng mang đến khả năng mở rộng (scalability) mà thế giới vật chất không có, đồng thời mở ra nguồn thu mới, đôi khi rất đáng kể. Tuy nhiên, nó cũng đi kèm cái giá phải trả. Giống như ngành âm nhạc: từ đĩa than, băng cassette, CD đến nhạc số, vật thể dần biến mất. Ngành xuất bản cũng thế, khi chúng ta bước vào thế giới hậu-chữ viết với podcast, Substack và nhiều nền

tảng khác. Và cũng như âm nhạc, tác giả ngày càng kiếm được ít hơn trong quá trình “phi vật thể hóa” này.

Sách và thực hành trong “Lưới trời Indra”

Sách Phật giáo ngày nay không còn giữ vị thế như trước. Giờ đây, chúng chỉ là một thành tố trong hệ sinh thái kinh tế tích hợp.

Trong quá trình nghiên cứu, tôi đã trò chuyện với Rob Preece,[iv] một giáo thọ Kim Cang thừa, họa sĩ thangka, nhà tâm lý trị liệu, và tác giả người Anh. Ông từng viết năm cuốn cho Snow Lion (2000-2006), sau đó tự xuất bản sáu cuốn qua nền tảng in theo nhu cầu (print-on-demand) của Amazon Kindle Direct Publishing. Theo ông, doanh số ổn định ở mức vừa phải từ các tựa sách tự xuất bản là hoàn toàn chấp nhận được, vì chúng nằm trong một vòng tròn tương hỗ cùng với hoạt động tham vấn cá nhân, hướng dẫn, khóa học trực tuyến và sách. Mỗi yếu tố lại hỗ trợ cho yếu tố khác.

Thực ra, chính sự trưởng thành của công nghệ in theo nhu cầu và kỷ nguyên thanh toán vi mô trực tuyến (mà iTunes mở đường từ đầu những năm 2000) đã tạo nên cú hích cho bùng nổ tự xuất bản. Trước đó, chi phí in ấn quá cao, nhà xuất bản đóng vai trò “người gác cổng,” và tác giả hoàn toàn phụ thuộc. Nhưng giờ đây, chi phí rẻ, phân phối liền mạch qua các nền tảng như Amazon đã làm đảo lộn toàn bộ cục diện.

Tiếp theo, cùng với sự phát triển của AI, dự báo sẽ tạo ra hàng triệu cuốn sách, đe dọa đến khái niệm quyền sở hữu trí tuệ và khả năng “tìm thấy” (discoverability), thì yếu tố quyết định thành công của sách hiện nay chính là

khả năng tiếp cận và hiện diện trực tuyến.

Đây là lý do vì sao các nhà xuất bản truyền thống đặc biệt quan tâm đến “sức ảnh hưởng online” của tác giả. Đó là cách duy nhất để họ đánh giá tiềm năng độc giả. Với các tác giả nổi tiếng, sự bảo đảm về doanh thu giúp nhà xuất bản mạnh dạn đầu tư. Nhưng thực tế, Phật giáo vốn đã ở vị thế khá khiêm tốn trong đời sống tâm linh Bắc Mỹ, số lượng “ngôi sao lớn” không nhiều. Và như một nhà xuất bản Phật giáo (ẩn danh) từng nhận xét: nhiều sách của các “ngôi sao” cũng chỉ là “rượu cũ trong bình mới”.

Bối cảnh Nhật Bản

Nathan Jishin Michon, một tu sĩ Shingon tại Nhật Bản, đồng thời là tác giả *Refuge in the Storm* (North Atlantic Books, 2023), chia sẻ với tôi về văn hóa sách hiện đại liên quan đến thực hành Phật giáo ở Nhật.

Phật giáo có mặt tại Nhật đã hàng nghìn năm, nhưng không còn giữ vai trò trung tâm như trước. Ông nói vui rằng: “Phật giáo dành cho những chuyện buồn, như tang lễ; còn những chuyện vui như sinh nở hay cưới hỏi thì làm Shinto”.

Ngày nay, giới trẻ Nhật hứng thú với “tính mới” và “tính phương Tây” của chánh niệm hơn là Phật giáo truyền thống.

Tuy nhiên, Nhật Bản vẫn duy trì một nền văn hóa sách mạnh mẽ. Đọc sách trên tàu điện là hình ảnh quen thuộc. Trong hiệu sách, số lượng sách Phật giáo viết bằng tiếng Nhật không kém gì sách dịch từ tiếng Anh. Ở các tiệm sách cũ, sách Phật giáo ngoại quốc luôn dồi dào, chứng tỏ nhu cầu đọc vẫn cao.

Nội dung sách Phật giáo Nhật Bản thường xoay quanh lịch sử chùa chiền, nghi lễ, và những nền tảng truyền thống. Đặc biệt, Manga - định dạng truyện tranh, vừa phổ biến, vừa tinh vi, cũng là hình thức chuyển tải Phật giáo độc đáo. Tuy nhiên, hiếm có sách Phật giáo Nhật Bản trực diện xử lý các thách thức hiện đại.

Nói về thế hệ hôm nay

Khi trò chuyện với các đồng nghiệp trong ngành giáo dục, tôi thường nghe lo ngại về sự suy giảm văn hóa đọc. Sinh viên “không thể đọc, không muốn đọc; không thể viết, không muốn viết; không thể tư duy, không muốn tư duy”.

Giáo trình rút gọn (Course packs) là bước trượt đầu tiên. Đưa sách lên nền tảng số chỉ khiến tình hình tệ hơn, vì thiết bị liên tục phát thông báo, làm vỡ nát sự

tập trung. Công cụ trí tuệ nhân tạo không chỉ rút ngắn khả năng tư duy và viết lách phản biện, mà còn khiến giáo viên phải tốn nhiều thời gian hơn để kiểm chứng và đánh giá bài làm.

Thực tế là: đọc một cuốn sách in, sử dụng tài liệu số, tham gia lớp học trực tuyến hay dự một buổi pháp thoại trực tiếp, tất cả đều tác động đến não bộ theo những cách khác nhau. Chúng ta trải nghiệm và học hỏi qua đó theo những cơ chế không dễ dàng chuyển đổi.

Câu hỏi đặt ra cho các giáo thọ và nhà lãnh đạo cộng đồng Phật giáo là: *Làm sao lèo lái con thuyền vượt qua những làn sóng phức tạp này để cập bờ bên kia?*

Hẹn gặp ở phần tiếp theo: Trong hai phần kế tiếp của loạt bài, chúng ta sẽ đi sâu vào ngành xuất bản sách nói chung và xuất bản Phật giáo nói riêng, nơi các nhà xuất bản, nhà phát hành, nhà sách, chuyên viên truyền thông, kênh phân phối, và những người tạo xu hướng đang nỗ lực định hình một tương lai thịnh vượng.

(Còn tiếp...)

Tác giả: **John Harvey Negru**

Chuyển ngữ và biên tập: **Thường Nguyên**

Nguồn: buddhistdoor.net

Chú thích:

[i] Một phần ba số nhà thờ ở Canada 'sẽ đóng cửa trong vòng 10 năm' (The Catholic Herald)

[ii] Người Mỹ gốc Do Thái năm 2020 (Trung tâm nghiên cứu Pew)

[iii] Những điểm nổi bật từ Khảo sát các Tổ chức Phật giáo Canada (Tạp chí Phật giáo Toàn cầu)

[iv] Rob Preece & Anna Murray Preece (Mudra)